

דיני החזרה 1 – גמרא וראשונים

1. החזרה ביום שישי

גמרא :

משנה שבת לו ע"ב -

כירה שהסיקה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל
בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין. / ובית הלל אומרים אף מחזירין.
גמרא שבת לח ע"א - אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת.

ראשונים

תוספות – למי שאוסר להחזיר, אוסר אפילו בחול (יום שישי). לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפילו בגרופה.
[הוכחה – דברי הגמרא – "לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת" משמע שעיקר המחלוקת היא בחול.
זמן האיסור – אם הורידו סיר בבוקר פשוט שמותר להחזיר, אלא משעה שלא יוכלו להרתיחו אם התקרר.]

רש"י – איסור החזרה הוא רק בשבת.

[הוכחה - דברי הגמרא "מחזירין אף בשבת" – כלומר ביום השבת ממחרת, ולא נחלקו רק על ליל שבת.
ר"ן - ב"ה מתירים להתחיל כל מלאכה ביום שישי שממשיכה לשבת ולכן דיברו רק על החזרה בשבת.]

ר"ן ע"פ הירושלמי כל איסור החזרה הוא כשסילק את הסיר מעל גבי האש מערב שבת ולא החזיר עד שחשיכה. אבל
אם נטלו משחשיכה אפילו הניחו על גבי קרקע מותר להחזיר.
[הסבר – "מחזירין אפילו בשבת" - כלומר שאף על פי שהחזרה בלבד היא שנעשית בשבת מותר ע"פ התנאים
של החזרה. אך אם הסיר כבר היה בשבת על האש מותר בכל מקרה.]

2. תנאי החזרה בשבת

גמרא

גמרא שבת לח ע"ב -

אמר רבי תדאי: לא התירו החזרה אלא שעודם בידו אבל הניחם על גבי קרקע אסור.
אמר רב אמי: רבי תדאי שעשה, לעצמו עשה (מחמיר היה) אלא אמר רבי חייא אפילו הניחה על גבי קרקע מותר.
נחלקו רב דימי ורב שמואל בר יהודה, אחד אמר עודם בידו מותר ע"ג קרקע אסור. / אחד אמר הניחן ע"ג קרקע מותר.
אמר חזקיה: בעודם בידו מותר לא אמרנו אלא שדעתו להחזיר, אבל אין דעתו להחזיר אסור. משמע שע"ג קרקע אף על
פי שדעתו להחזיר אסור.
יש אומרים שאמר חזקיה: על גבי קרקע אסור דווקא שאין דעתו להחזיר, אבל דעתו להחזיר מותר. משמע שבעודם בידו
אף על פי שאין דעתו להחזיר מותר.
שאל רבי ירמיה: תלאן במקל - מהו? הניח על גבי מטה - מהו?
שאל רב אשי: פינה ממיחם למיחם - מהו? תיקו!

ראשונים

הערה: לכל הדעות כדי להחזיר תבשיל בשבת צריך שהכירה תהיה גרופה וקטומה, והתבשיל מבושל כל צרכו.

רי"ף, רא"ש, טור – מותר להחזיר רק כשבידו ודעתו להחזיר. (והספקות לחומרא)
[הסבר - רבי תדאי + לשון ראשון של חזקיה. כי דברי חזקיה הם הוספה על דברי רבי תדאי.
סיבה - ר"ן - אע"פ שכל האיסור הוא מדרבנן, החמירו כלשון המחמיר כי הוא קרוב לבוא לידי איסור תורה]

רמב"ם – צריך שיהיה בידו ולא הניח ע"ג קרקע.
[הסבר – הלכה כרבי תדאי לחומרא. כי חזקיה חולק על רבי תדאי ויש ספק בדברי חזקיה.]

ספר התרומה – מותר להחזיר אפילו הניחה על גבי קרקע.
[הסבר - בשל סופרים הולך אחר המיקל]

ר"ן ע"פ הירושלמי – מותר להחזיר אפילו הניח ע"ג קרקע.
[כל המחלוקת היא כשסילק את הסיר מעל האש מערב שבת ולא החזיר עד שחשיכה, אבל נטלו
משחשיכה אפילו הניחו על גבי קרקע מותר להחזיר]

דיני החזרה 2 – הלכה ואחרונים

הלכה

ההכרעה במחלוקות הראשונים :

1. החזרה בשבת וביום שישי

שיטת השולחן ערוך

לא הזכיר איסור החזרה ביום שישי, אלא רק בשבת. (כשיטת רש"י)

שיטת הרמ"א

י"א שכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת, אם הוא סמוך כ"כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מבעוד יום, דינו כמו בשבת עצמו. ויש מקילין בזה, והמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך. [הסבר המשנה ברורה – כתב כשיטת התוס' והרא"ש שגם בע"ש שייכים דיני חזרה. ולפ"ז אין ליטול הקדרה מהאש וליתנה ע"ג תנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה. ואם הוא גרוף וקטום מותר אף בשבת.]

2. תנאי החזרה

שיטת השולחן ערוך שו"ע (סימן רנג סעיף ב)

כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפילו בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת. ולא הניחה ע"ג קרקע. [הסבר הביאור הלכה – שיטת השו"ע שדוקא ע"ג קרקע אסור כי אז בטלה השהיה הראשונה ואפילו שהיה דעתו להחזירה אסור. אבל אם הניח ע"ג ספסל מותר. (פסק כשיטת הרמב"ם)]

שיטת הרמ"א

הגה: צריך שתהיה בידו, ודעתו להחזירה.

וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משחשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר, וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין, וטוב להחמיר. ואם נצטנן אסור. [הסבר המ"ב והביאור הלכה – פסק לחומרא שצריך גם שלא יניח ע"ג קרקע וגם שהיה דעתו להחזירה. ואם הניח ע"ג קרקע אסור אף שדעתו להחזיר. (להלכה פסק כר"ף, רא"ש. ויש מקילים כשיטת הר"ן ע"פ הירושלמי)]

פסק הביאור הלכה

אפשר שיש להקל לעת צורך כשבדעתו להחזיר אף שהניחה ע"ג קרקע. או בעודם בידו ולא היה דעתו להחזיר. וכן להקל בהניח ע"ג ספסל וכדומה והיה דעתו להחזיר. [צירוף שיטת ספר התרומה והרמב"ם]

פתרונות לאיסור שהיה :

שולחן ערוך סימן שיח סעיף ח

להניח דבר קר שנתבשל כל צרכו ע"ג מיחם שעל האש, י"א שדינו כמניחו כנגד המדורה וכל דבר שמוותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיה סולדת בו, כגון שיבש, מותר להניחו ע"ג מיחם שעל גבי האש. וי"א דהוי כמניח ע"ג כירה לכתחלה ואסור אפילו אם נתבשל כל צרכו ואפילו אם מצטמק ורע לו ואפילו אם נותנו שם לשמור חומו. וראשון נראה עיקר.

משנה ברורה – אסור להניח לכתחלה ע"ג כירה אפילו גרופה ורק להחזיר מותר, הדעה המקילה סוברת שהפסקת המיחם עדיף מכירה גרופה כי אין דרך בישול בכך ולכן מותר אפילו להניח לכתחלה.

שולחן ערוך סימן רנג סעיף ג

המשכים בבוקר וראה שהקדירה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה ריקנית על פי הכירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה ע"ג הקדירה ריקנית, ויזהר שלא ישים קדירתו ע"ג קרקע, ושתהיה רותחת.

שולחן ערוך סימן רנג סעיף ה

מותר לתת על פי קדירת חמין בשבת, תבשיל שנתבשל מע"ש כל צרכו, לחמם לפי שאין דרך בישול בכך.

ביאור הלכה – השאלה : לכאורה סותר המחבר את עצמו שבסעיף ה' כתב שמוותר ליתן לכתחלה בשבת ע"ג קדרה תחתונה העומדת על האש כיון שהיא מפסקת ומעמיד הקדרה עליה כי אין דרך בשול. ובסעיף ג מצריך דיני החזרה.

תירוצים : דגול מרובה – דוקא תבשילים שאין דרך לאפות כך יש להקל. (ביה"ל – דוחק גדול)

פמ"ג – קדירה ע"ג קדרה של חמין או תבשיל מותר ליתן לכתחלה בשבת, כי אינו נחשב עומד ע"ג הכירה.

קדירה ע"ג קדירה ריקנית שעומדת רק לסתום את חום הכירה נחשב ככירה גרופה וקטומה ואסור ליתן עליה בשבת

תבשיל לכתחלה. (ביה"ל – טוב טעם)

מ"א – תבשיל שנצטנן נחשב כמניח לכירה לכתחלה בשבת ואסור כי לא התירו אלא חזרה, רותח מותר. (חידש דין חדש)

אחרונים

שש"כ – כלי שיש בו תבשיל והוסר מהאש מותר להחזירו רק אם יתקיימו כל התנאים הבאים : יהיה בדעתו להחזירו, יחזיקנו בידו, שהאש שמחזיר אליה תהיה מכוסה, שהתבשיל מבושל כל צרכו, שהתבשיל חם במקצת.

בשעת הצורך ניתן להקל ולהחזיר אם שמו את הסיר ע"ג כסא או שולחן ודעתו להחזיר, או החזיק בידו אפילו אין בדעתו להחזיר. בדיעבד שלא יהיה לו מאכל חם לשבת ניתן להקל להחזיר אפילו הניחו מידו ולא היה בדעתו להחזיר.

מותר להחזיר לפלטה של שבת אך אין ליתן לכתחילה על פלטה אפילו התבשיל מבושל כל צרכו. ומותר להניח ע"ג קדירה שעל האש. שו"ת יחווה דעת חלק ב סימן מה

מותר להניח בשבת תבשיל יבש מבושל כל צרכו, אפילו היה מונח במקרר על פלאטה חשמלית, מכיון שהפח מפסיק בין חוטי החשמל הבווערים ובין הקדרה, הרי זה כמניח על גבי קדרה ריקנית שמוותר. ועוד שבפלאטה אין כל אפשרות להגביה החום, ולא שייכא הגזרה דשמא יחתה בגחלים. וכמו כן יש לומר שהפלאטה החשמלית מלכתחילה נעשית לשם שימוש בשבת, ונקראת פלאטה של שבת, ואם כן הרי יש בה סימן לכל אדם שהיום שבת, ולא יבוא להשתמש בה באיסור, כגון להחזיר עליה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו, או תבשיל לח צונן, וכיוצא בזה, ומכיון שאין האש נראית לעין ואין כאן חשש חיתוי, לפיכך נהגו להתיר, ואדרבה הפלאטה עדיפא מכיסוי של פח שעל הכירה, ששם עלול להסיר הפח מעל הכירה שלא מדעת, מה שאין כן בפלאטה שאי אפשר בשום פנים להוציא הכיסוי מעל חוטי החשמל, ומכיון שעשויה לשם כך, אין לך סימן והיכר גדול מזה לזכור את יום השבת.